

**INGLIZ AFORIZMLARINING PRAGMATIK TAHLILI
(P. G. VUDHAUS ASARLARI MISOLIDA)**

Ahmedova Gulizebo Yakubovna

SamDChTI tayanch doktoranti

tel: +998979224804

e-mail: gulizebo.ahmedova@bk.ru

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada P. G. Vudhaus asarlaridagi aforizmlarning pragmatik va kommunikativ funksiyalari tahlil qilinadi. Vudhaus ijodidan olingan misollar orqali hazil, ironiya, paradoks va metafora kabi vositalar yordamida personajlar va ijtimoiy-madaniy kontekstning tasviri ochib beriladi. Maqola aforizmlarni lingvistik va pragmatik jihatdan tahlil qilishning adabiyotshunoslik va filologiya fanidagi ahamiyatini ko'rsatadi hamda muallifning o'ziga xos muloqot usullari va hazil uslubini chuqurroq tushunishga imkon yaratadi.

KALIT SO'ZLAR: Aforizm, pragmatika, lingvistik tahlil, hazil, ironiya, metafora, kommunikativ funksiyalar, adabiy tahlil.

KIRISH

Aforizmlar qadimdan adabiyotshunoslar va tilshunoslar e'tiborini tortib kelgan bo'lib, ular nafaqat ma'naviy va axloqiy fikrlarni ixcham shaklda ifodalash vositasi, balki muallifning individual uslubini, jamiyat va madaniyat haqidagi qarashlarini aks ettiruvchi o'ziga xos adabiy shakl sifatida e'tirof etiladi. Aforizmlarni tahlil qilishning nazariy ildizlari antik davr falsafiy va adabiy merosiga borib taqaladi: qadimgi yunon va lotin adabiyotida aforizmlar hayotiy tajriba, axloqiy prinsip va ijtimoiy kuzatuvlarni qisqa, ixcham shaklda ifodalash vositasi sifatida ishlatilgan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLARNING TAHLILI. Turli tadqiqotlarda aforizm tushunchasi turlicha talqin etilgan. Masalan, Van Lin aforizmni muallifning umumlashtirilgan, paradoksal fikri bo'lib, ixcham va aniq shaklda ifodalangan fikr sifatida ko'rsatadi. Shmarina esa aforizmni individual ijodiy xususiyatga ega

bo'lgan tasviriy ibora sifatida talqin qiladi, u chuqurlik, paradoks va ba'zi hollarda yashirilgan ma'no bilan ajralib turadi. Gongaloning fikricha, aforizm maksimal darajada qisqa, pedagogik va tarbiyaviy ta'sirga ega bo'lgan matn bo'lib, uning asosiy xususiyatlari ixchamlik, mantiqiylik, tizimlilik, dialektiklik, muvofiqlik, aniqlik, original va shaxsiy bo'lish, estetik jihatdan boy va umumiy ahamiyatlilikni o'zida mujassamlashtiradi. Fedorenko va Sokolskaya aforizmni qisqa, mazmunan chuqur va yakunlangan hukmlar sifatida qarashadi, ular muallifga tegishli va tasviriy, esda qoladigan shaklda ifodalanadi. Shuningdek, Dmitriyeva aforizmni muallif tomonidan aniq shaklda ifodalangan, mustaqil ibora deb baholaydi. Ushbu talqinlar shuni ko'rsatadiki, aforizmlar nafaqat semantik va stilistik, balki pragmatik jihatdan ham o'rganilishi lozim bo'lgan murakkab lingvistik birlikdir.

Zamonaviy lingvistika va filologiyada esa aforizmlar semantik, sintaktik, stilistik va pragmatik jihatlari bilan chuqur o'rganilmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI. Tilshunoslik nuqtayi nazaridan, aforizm — bu qisqa, lekin mazmunan boy, ko'pincha metaforik yoki kinoyali ifoda orqali o'quvchida emotsional va intellektual ta'sir uyg'otuvchi nutq birligi. Pragmatik nuqtayi nazardan aforizmlar faqat ma'no tashuvchisi sifatida emas, balki o'quvchi bilan bevosita muloqot o'rnatuvchi vosita sifatida ham xizmat qiladi. Ular o'quvchida kulgi, tafakkur, bahs-munozara va ijtimoiy baho berish kabi munosabatlarni uyg'otadi.

P. G. Vudhaus ijodida aforizmlar aynan shu pragmatik funktsiyani bajaradi: ular obrazlarni hayotiy va o'ziga xos tarzda tasvirlash, ijtimoiy va madaniy kontekstni aks ettirish, o'quvchini tafakkurga va kulishga undash vositasi sifatida ishlatiladi. Shu sababli Vudhaus aforizmlarini tahlil qilish nafaqat stilistik va semantik, balki kommunikativ va pragmatik jihatdan ham muhim ilmiy vazifa hisoblanadi.

P. G. Vudhaus ijodi ingliz adabiyotida o'zining o'tkir hazili, satirik ohangi va o'ziga xos personajlar tizimi bilan ajralib turadi. Uning asarlarida aforizmlar, bir tomondan, badiiy nutqni jonlantiruvchi stilistik vosita bo'lsa, ikkinchi tomondan, muallifning ijtimoiy va psixologik qarashlarini ifodalovchi pragmatik birlik sifatida namoyon bo'ladi.

TAHLIL VA NATIJALAR. Aforizmlar Vudhaus matnida bir necha asosiy funksiyani bajaradi: kommunikativ, estetik va pragmatik. Ular suhbatni jonlantiradi, matnga yengillik bag'ishlaydi va o'quvchiga muayyan emotsional hamda intellektual ta'sir ko'rsatadi.

Masalan, yozuvchining mashhur "Some minds are like soup in a poor restaurant—better left unstirred." ("Ba'zi aql-idroklar yomon restoran sho'rvasiga o'xshaydi — aralashtirilmagani ma'qul.") aforizmda metaforik kinoya asosida qurilgan bo'lib, inson tafakkurining sayozligini hazil bilan tanqid qiladi. Pragmatik jihatdan u o'quvchida kulgi uyg'otish bilan birga, muallifning ijtimoiy kuzatuvchanligini ham ifodalaydi.

Yana bir aforizmda u shunday deydi: "It is a good rule in life never to apologize. The right sort of people do not want apologies, and the wrong sort take a mean advantage of them." ("Hayotda yaxshi qoida bor: hech qachon uzr so'rama. Yaxshi odamlar bunga hojat sezmaydi, yomonlar esa bundan foyda chiqaradi.") Bu ifoda ijtimoiy munosabatlarga oid kinoyali kuzatuvni bildiradi. Pragmatik nuqtayi nazardan, u inson tabiatidagi ikkiyuzlamachilikni kulgi vositasida ochib beradi.

Quyidagi aforizm esa yumor va badiiy tasvirning uyg'unligini ko'rsatadi: "She looked as if she had been poured into her clothes and had forgotten to say 'when'." ("Go'yo kiyimlariga quyib solingandek edi — faqat 'bas' deyishni unutgandek.") Bu joyda Vudhaus tashqi ko'rinishni tasvirlash uchun noan'anaviy metaforadan foydalanadi. Pragmatik maqsad — o'quvchining tasavvurida jonli, biroz kulgili, ammo real obraz yaratishdir.

Yozuvchining o'tkir hazili yana quyidagi so'zlarda yaqqol ko'rinadi: "I always advise people never to give advice." ("Men odamlarga doim maslahat bermaslikni maslahat beraman.") Bu paradoksal ifoda o'z-o'ziga zid bo'lib, Vudhaus uslubining markazida turgan ironiyani ifodalaydi. Pragmatik jihatdan u o'quvchining e'tiborini tortadi va uni kulgi orqali fikrlashga undaydi.

Yana bir obrazli va kinoyali ifoda: "He had the look of one who had drunk the cup of life and found a dead beetle at the bottom." ("Go'yo hayot qadahini to'kib ichgan-u, tagidan o'lik qo'ng'iz topgandek edi.") Bu yerda muallif hayotdan toliqish yoki umidsizlikni metafora orqali ifodalagan. Aforizm o'quvchida ikki tomonlama hissiy ta'sir — kulgi va achinish uyg'otadi.

Shuningdek, Vudhaus ba'zi personajlarini quyidagicha kinoya bilan tasvirlaydi: "He had just enough intelligence to open his mouth when he wanted to eat, but certainly no more." ("U shunchaki ovqatlanish uchun og'zini ochishga yetarli aqlga ega edi, ammo undan ortiq emas.") Bu sarkazm orqali yaratilgan aforizm personajning aqliy sayozligini kulgi orqali tanqid qiladi. Pragmatik jihatdan, o'quvchi bu ifodada muallifning baholovchi pozitsiyasini aniq sezadi.

Va nihoyat, kundalik hayotga oid hazil: "A slight throbbing about the temples told me that this discussion had reached saturation point." ("Chakkamda yengil og'riq sezilishi suhbatning to'yingan nuqtasiga yetganidan darak berdi.") Bu aforizm inson psixologiyasini yumoristik tarzda aks ettiradi; o'quvchi o'zini shu holatda tasavvur qilib kuladi — bu esa aforizmning kuchli pragmatik ta'siridir.

Mazkur misollar shuni ko'rsatadiki, P. G. Vudhaus aforizmlarida ironik nutq, metaforik tasvir va yumoristik kuzatuv uyg'unlashgan. Ular o'quvchida nafaqat kulgi, balki fikrlash, tahlil qilish va ijtimoiy baho berish ehtiyojini uyg'otadi.

XULOSA

Ingliz aforizmlarining pragmatik tahlili, xususan P. G. Vudhaus ijodi misolida olib qaralganda, aforizmning nafaqat estetik va stilistik, balki kommunikativ va ijtimoiy funktsiyalari ham o'ziga xos ahamiyat kasb etishini ko'rsatadi. Vudhaus aforizmlari o'zining yengil hazili, nozik ironiyasi va madaniy konnotatsiyalari bilan o'quvchiga bevosita ta'sir o'tkazadi.

Pragmatik nuqtayi nazardan, aforizmlar muallifning kommunikativ maqsadini ifodalaydi, o'quvchining diqqatini jalb etadi va emotsional reaksiyani uyg'otadi. Ular matnda yashirin baho, kinoya yoki ijtimoiy tanqidni yetkazish vositasi sifatida xizmat qiladi.

P. G. Vudhaus asarlaridagi aforizmlar orqali muallif personajlarning nutq uslubini individuallashtiradi, ularning ijtimoiy mavqeini, dunyoqarashini va ichki holatini kulgili, ammo chuqur mazmunda ifodalaydi. Shu tarzda aforizmlar matnning pragmatik strukturasini tashkil etuvchi muhim elementga aylanadi.

Xulosa qilib aytganda, aforizmlarning pragmatik tahlili adabiy matnning ichki dinamikasini, muallifning kommunikativ strategiyasini va o'quvchi bilan o'zaro

aloqasini chuqurroq anglashga yordam beradi. Vudhaus ijodidagi aforizmlar bu borada ingliz adabiyotining o‘ziga xos va boy an’alarini aks ettiruvchi yorqin misoldir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ahmadjonova, D. (2020). Til birliklarining pragmatik xususiyatlari: nazariya va amaliyot. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
2. Crystal, D. (2010). The Cambridge Encyclopedia of the English Language. Cambridge: Cambridge University Press.
3. Grice, H. P. (1975). “Logic and Conversation.” In Syntax and Semantics, Vol. 3: Speech Acts, edited by P. Cole & J. L. Morgan. New York: Academic Press.
4. Leech, G. (1983). Principles of Pragmatics. London: Longman.
5. Nurmatov, A. (2018). “Aforizmlarning lingvopragmatik tahlili.” O‘zbek tilshunosligi jurnali, № 2, 45–52-betlar.
6. Wodehouse, P. G. (1999). Right Ho, Jeeves. London: Penguin Books.
7. Wodehouse, P. G. (2008). The Code of the Woosters. London: Arrow Books.
8. Yusupova, N. (2021). Adabiy matn pragmatikasi va o‘quvchi omili. Samarqand: SamDU nashriyoti.
9. Yule, G. (1996). Pragmatics. Oxford: Oxford University Press.
10. Yakubovna, A. G. (2022). TEACHING BUSINESS IDIOMS IN THE STUDY OF THE ENGLISH LANGUAGE. Current Issues of Bio Economics and Digitalization in the Sustainable Development of Regions, 294-298
11. Yakubovna, A. G. (2023). THE SIGNIFICANCE OF APHORISMS IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES. Образование и проблемы развития общества, (3 (24)), 4-8.
12. Yakubovna, A. G. (2024). IMPROVING STUDENTS’ VOCABULARY MASTERY THROUGH APHORISMS. Web of Teachers: Inderscience Research, 2(3), 229-233.
13. Yakubovna, A. G. (2024). AFORIZMLAR TILNING MILLIYMADANIY TARKIBIY QISMI SIFATIDA. Science and innovation, 3(Special Issue 19), 764-767.
14. Федоренко Н.Т., Сокольская Л.И. Афористика. Москва, 1990. С. 103